

Шта све мораш у Србији кад си уметник

Пројектни конкурси немају директне везе са уметношћу. Они са великим буџетима често имају задате теме као што је питање инклузије Рома, миграната, друштвено маргиналних група, каже уметница Мирјана Боба Стојадиновић

Стваралац у Србији, која практично нема тржиште уметничких дела, има две могућности – да прави или да не прави компромис. У првом случају, мада нема стопостотне гаранције, успеће некако да живи од свог рада, али ће, истовремено, пристајати на услове које му буду постављале фондације и организације на чије се пројектне конкурсе јавља. Јер – ко плаћа тај диктира правила. У другом случају остаће веран уметничкој слободи, без „условљеног“ профилисања и тематизовања својих дела, али неће ни моћи да помисли да покуша да живи од свог рада. За живот ће зарађивати комерцијализујући своје умеће у некој од маркетиншких агенција или компанија... Шта је од та два пута мање зло?

Саша Јањић, историчар уметности (са уметником Гораном Драгашем суоснивач Уметничке асоцијације Прототип), каже да је ситуација посебно алармантна када су у питању дела савремених уметника, додајући да је оно што се прода толико малобројно да од тога нико не би могао да живи, а камоли да финансира свој даљи уметнички развој. Уметници су принуђени да се сналазе, или се баве неким другим послом или се јављају на пројекте, програме...

– Већина пројектних конкурса углавном није оријентисана ка уметничкој продукцији већ се ради о програмима који су тематски одређени, то су актуелне социјалне теме, рад са децом, маргинализованим групама или нешто слично. У таквим ситуацијама уметници имају мали маневарски простор. Добро је да је у последњих неколико година Министарство културе отворило неколико конкурса за откуп уметничких дела, што умногоме помаже. Једино ограничење у том случају јесте да умет-

ник пронађе неку институцију која би „удмила“ његово дело. И ту постоји проблем – ми немамо развијену откупну политику међу музејима и осталим институцијама, па не постоји репер за успостављање јасних критеријума – објашњава Јањић и додаје да у неким конкур-

мање-више. Европа, поготово западна, друга је прича. Тамо где има вишка капитала тамо се и улаже у уметност. То су Енглеска, Француска, Немачка, Швајцарска, Аустрија, скандинавске земље... Наши млади зато често одлазе напоље и покушавају да нешто ураде преко комерцијалнијих галерија.

Горан Драгаш надовезује се управо на тему одлива младих уметника и на то како га спречити.

– Покушали смо да превазиђемо све ово формирањем наше уметничке асоцијације. Циљ нам је да на тај начин помогнемо уметницима да се афирмишу. Први резултат остварили смо у сарадњи са компанијом „Блок 67“ – отворена је галерија, конкретан искорак у правцу остваривања нашег циља. Продаја тешко иде, али нам је у помоћ, што се тиче новог пројекта, прiskoчила Швајцарска канцеларија за развој. Они су заинтересовани да активно подрже самозапошљавање младих уметника, кроз партиципацију на тржишту, које би се с временом формирало. И наша и њихова жеља је да се уметници задрже у Србији, да се овде промовишу и да њихов рад буде прво вреднован овде. Њихов конкурс није био ничим условљен, што је велика реткост

– истиче Драгаш. По Драгашу, највећи наш проблем јесу централизован систем и недостатак подстицаја привреди да улаже у уметност. Држава, једноставно, такву климу не промовише, чега је раније ипак било. Чак и компаније које ван наше земље имају озбиљне колекције савремене уметности не крећу тим путем када су њихове филијале у Србији у питању.

Уметница Мирослава Боба Стојадиновић каже да јој се чини да пројектни конкурси немају директне везе са уметношћу. Из њеног иску-

ства, конкурси се баве „културом“, али у већини случајева то се односи на културни менаџмент и културне индустрије.

– У пракси то значи да су хонорари уметника негде на трећем степену, након хонорара пројектног менаџера и продуцента, рачуноводства, а често су у рангу са хонорарима техничара или мањи од њих. Конкурси са великим буџетима често имају задате теме које су усмерене на примену културе у одређене друштвене праксе, као што је питање инклузије Рома, миграната и других друштвено маргиналних група и других тема. Неретко су захтеви конкурса такви да они намећу одређену структуру рада – да у пројекту учествују партнери из три земље са Балкана или бивше Југославије, заједно са партнером из Европе и слично – каже наша саговорница.

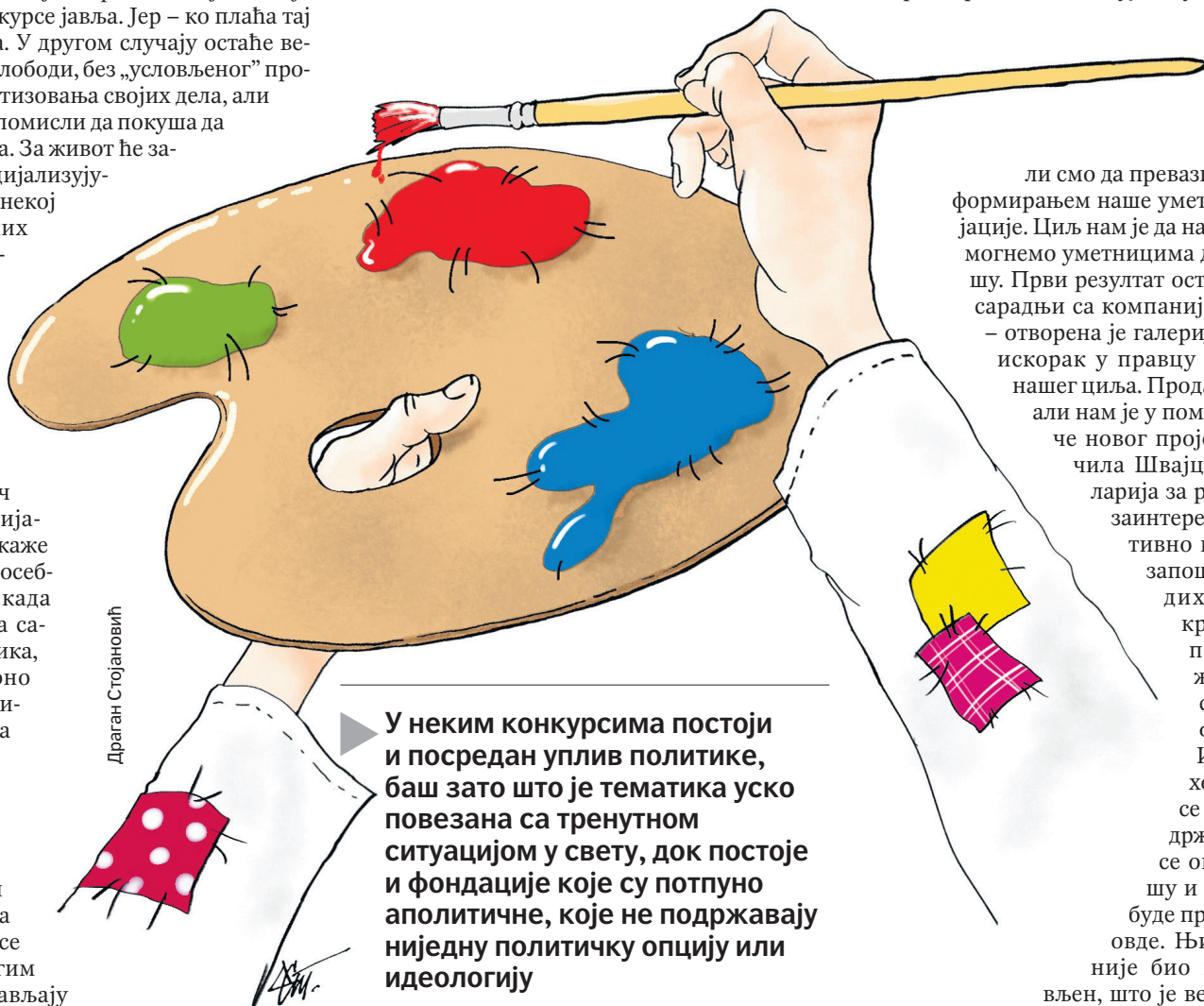
Како додаје, ако су у питању мали пројектни конкурси у Србији као што је, на пример,

► **Неформална препорука Секретаријата за културу јесте да се хонорари за уметнике уопште не наводе у пријави, па се уметници, најчешће и продуценти пројеката, довијају**

конкурс Града Београда, неформална препорука Секретаријата за културу је да се хонорари за уметнике уопште не наводе у пријави, па се уметници, најчешће и продуценти пројеката, довијају како да ипак дођу до хонорара, декларисујући свој рад као део рада на пројекту, а не рада на ономе због чега је формиран пројекат – графичко обликовање штампаног материјала, организација, превозење...

– Тржиште уметничких дела је производ одређеног модела уређења западне Европе, који подразумева богат систем државних културних институција, као и интерес улагања приватног капитала у уметничку продукцију. У Србији ништа од тих предуслова не постоји. Када се институције пријављују на исте конкурсе за програме на које се пријављују и појединачни уметници, ви схватате да су они постали (лажна) конкуренција, а не партнери. Да би се подстакло тржиште, а посебно савремене културне продукције, неопходно је пре свега у јавности променити однос према култури и уметности – закључује Мирослава Боба Стојадиновић.

Милица Димитријевић

► **У неким конкурсима постоји и посредан уплив политике, баш зато што је тематика уско повезана са тренутном ситуацијом у свету, док постоје и фондације које су потпуно аполитичне, које не подржавају ниједну политичку опцију или идеологију**

сима постоји и посредан уплив политике, баш зато што је тематика уско повезана са тренутном ситуацијом у свету, док постоје и фондације које су потпуно аполитичне, које не подржавају ниједну политичку опцију или идеологију. Али, њих је мало.

На питање да ли је ситуација боља у окружењу или је тек Европа локација чије тржиште није замрло, наш саговорник одговара:

– Наше окружење мучи иста бољка као и нас,

мјери да их свргну са власти и тако промене историју.

Тири је мислио да је Гребо био једини који је, тада у Скупштини, требало да преузме власт и поведе грађане те да их отме Караџићу, Изетбеговићу и Кљујићу. Гребо је био миран, слушао је Тири и само се повремено бранио да он нема намјеру да се бави политиком. То могу и да разумијем, јер он се

► **Мени заправо није сметало што је Здравко био портпарол армије Бехе, затим Соросов заступник и на крају пронашао себе у радио-бизнису**

већ политиком бавио код Микулића, али када је рекао да тада и није могло ништа на силу да се учини, питао сам га да ли је Хавел дошао на власт са улице. Одговорио је потврдно. Али, по њему је то било нешто друго. Рекао сам му да је он већ сједио у Скупштини, значи није требало да стигне са улице, већ је требало нешто да учини, а не да гледа како рат почиње и држи говоре у славу демократије.

Углавном, одбио је да понесе хиљаду долара помоћи мом пријатељу Радету Јефтићу, његовом зету, једном од мојих најбољих другова кога су власти цивилне Бехе дванаест пута у току рата водиле у затвор, на информативни разговор. Тамо су му избили

зубе. Само зато што је Србин. То ми није рекао Гребо.

Здравко Гребо је отишао у Сарајево након сусрета са својом дјецом и бившом женом који су се настанили у Прагу. Отишао је у завичај да пркосећи, како каже четницима, „потврђује своју одређеност за грађанску Беху“, а мени није преостало ништа друго него одлука да се изборим за филм „Била једном једна земља“.

Ноћ након разговора са Гребом нисам, наравно, спавао. Мислио сам на оног Ивана Старчевића, новинара из Загребца, који је онамад спавао у мом сарајевском стану. До руку су ми дошле новине у којима је писало како спрема велики издавачки потхват. Издаје сабрана дијела Анте Павелића. Изузетно је, каже, одушевљен литерарним талентом поглавника. Да ли то значи да ће за двадесет година ови зликовци што су масакрирали Муслимане издавати сабрана дијела по Београду? Не вјерујем. Мислим да демократија у Београду никада неће отићи тако далеко.

24. март 1994.

Недеља. Гледао сам „Шиндлерову листу“ и филм ми се свиђа више од режисера. Послије низа филмова који су истицали спектакуларност наустрб његове егзистенцијалне базе којом је обиловао независни филм седамдесетих. Направљен на митској причи страдања Јевреја, „Шиндлерова листа“ је коначно озбиљно дјело овог младића чија појава коинцидира са појавом америчког филма седамдесетих, таласа вриједних фил-

Из филма Шиндлерова листа

мова генерисаних са Источне обале. Послије њега и Лукаса све је друкчије у свијету филма. Ствари су се окренуле наравно нагоре. Пажња редитеља и продуцента је са егзистенцијалног пренесена у сферу спектакуларног. Али не на Фелинијев начин гдје је спектакуларност стизала из карневалских корјења медитеранске умјетности. Крај Вијетнамског рата је скупно све важне сенаторе, власнике медијских група. Закључак је био да су новине сувише шиљиле на страну непријатеља и да се уведе аутоцензура. Када су на власт дошли Реган и Та-

чер амерички а тиме и свјетски филм постао је контролисана роба. Уведена је аутоцензура или оно што се зове политичка коректност.

Шта се десило са совјетским филмом. Ништа посебно. Данас је био слободан дан и гледао сам „Пијано“ по други пут. Први пут сам га видео у Кану, и био члан жирија који је том филму додијелио „Златну палму“. Установио сам да нико није савршен. Платио сам карту да гледам кино, а гледао сам телевизију. Вратио сам се у хотел и на телевизију гледао прави филм. Давала се Буњелова „Вириди-

јана“. Ето шта се десило са свјетским филмом. Телевизија која је промјенила естетику филма данас приказује више дјела за које можемо тврдити да су филмови него биоскопи!

У сутрашњем броју:
О томе како је Младен Матерић, оснивач култног театра „Обала“ добио факс из ратног Сарајева у коме стоји да он више не смије да користи име позоришта „Обала“! Човјек који је послао факс звао се Мирослав Пуриватра